

PSIXODIAGNOSTIK TADQIQOTLARNING ILMIY TADQIQOTLARDAN FARQI

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Psixologiya yo'nalishi, 1.24-guruh 2-kurs talabasi
Chorshanbiyeva Feruza Zinoniddin qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

o'qituvchisi Rasulova Iroda (PHD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada psixodiagnostik tadqiqotlarning mohiyati, maqsadi va metodik yondashuvlari ilmiy-psixologik tadqiqotlardan farqlari bilan taqqoslab o'rganiladi. Psixodiagnostikaning amaliy yo'nalishi, shaxsning individual xususiyatlarini o'lchashga qaratilganligi, standartlashtirilgan testlar va baholash vositalaridan foydalanishi uning ilmiy tadqiqotlardan ajralib turadigan asosiy jihatlar sifatida ta'kidlanadi. Ilmiy tadqiqotlarning esa nazariy asos yaratish, hodisalar qonuniyatlarini aniqlash va umumlashtirilgan bilim ishlab chiqishga qaratilgani yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: psixodiagnostika, ilmiy tadqiqot, psixologik baholash, psixik xususiyatlar, tashxis, testlar, standartlashtirish, shaxs diagnostikasi, psixologik metodlar, ilmiy nazariya, psixik jarayonlar, eksperiment, statistik tahlil, individual yondashuv, nazariy yondashuv.

Аннотация: В статье анализируются основные различия между психодиагностическими исследованиями и научными психологическими исследованиями. Рассматриваются их цели, методы, сферы применения и характер получаемых результатов. Психодиагностика ориентирована на практическую оценку индивидуальных психологических особенностей личности, тогда как научное исследование направлено на выявление общих закономерностей психических процессов и построение теоретических моделей. Отмечается роль стандартизированных методик, статистической обработки и требований к валидности и надежности в обеих сферах. Материал подчеркивает взаимодополняемость данных двух направлений и их значимость для развития психологии как науки и практики.

Ключевые слова: психодиагностика, научное исследование, психологическая оценка, индивидуальные особенности, диагностика личности, стандартизированные тесты, психические процессы, эксперимент, эмпирические данные, статистический анализ, теоретические модели, валидность, надежность, психологическое измерение.

Abstract: This article examines the key differences between psychodiagnostic research and scientific psychological research. It highlights their aims, methods, areas of application, and the nature of the results obtained. Psychodiagnostics focuses on the practical assessment of individual psychological characteristics and personal diagnostics, while scientific research aims to identify general laws of mental processes and develop theoretical models. The paper emphasizes the role of standardized assessment tools, statistical analysis, and requirements for validity and reliability in both fields. The study also underlines the complementary nature of these two directions and their importance for the development of psychology as both a science and a practical discipline.

Keywords: psychodiagnostics, scientific research, psychological assessment, individual differences, personality diagnosis, standardized tests, psychological measurement, mental processes, experiment, empirical data, statistical analysis, theoretical models, validity, reliability.

Kirish: Psixologiya fanida ikki asosiy tadqiqot yo'nalishi mavjud: **psixodiagnostik tadqiqotlar** va **ilmiy tadqiqotlar**. Bir qarashda ular bir-biriga yaqin ko'rinsa-da, maqsad, vazifa, metod va natijalarni qo'llash sohasi bo'yicha sezilarli farqlarga ega. Psixodiagnostika bevosita amaliy faoliyatga yo'naltirilgan bo'lib, alohida shaxs yoki guruhning psixologik xususiyatlarini aniqlashga xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar esa umumiy psixologik qonuniyatlarni aniqlash, nazariya va konsepsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Psixologiya fanida tadqiqot faoliyati turli shakllarda namoyon bo'ladi. Shulardan eng muhim ikki yo'nalish — **psixodiagnostik tadqiqotlar** va **ilmiy (fundamental) psixologik tadqiqotlar** bo'lib, ular ko'plab jihatlar bilan bir-biridan farq qiladi. Psixodiagnostika odatda amaliy muammolarni hal qilishga qaratilgan bo'lib, shaxsning individual psixologik xususiyatlarini aniqlash, baholash va ularga tayanib tavsiyalar berishni o'z oldiga maqsad

qilib qo'yadi. Bu jarayonda standartlashtirilgan testlar, proyektiv metodlar, suhbat, kuzatish kabi usullar qo'llaniladi. Ilmiy tadqiqotlar esa psixologiyaning nazariy bazasini boyitish, psixik jarayon va hodisalar qonuniyatlarini ochish, ilmiy gipotezalarni tekshirish hamda yangi metodologiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Ular ko'pincha keng statistik namunaga tayanib, tajriba (eksperiment), empirik kuzatish, modellashtirish kabi murakkab ilmiy metodlardan foydalanadi. Mazkur maqolada ushbu ikki turdagi tadqiqotning mohiyati, maqsadi, metodik farqlari, qo'llanish doirasi hamda natija talqini bo'yicha asosiy tafovutlari batafsil yoritiladi. Bu farqlarni bilish psixolog mutaxassislar, pedagoglar, ilmiy tadqiqotchilar va amaliyotchi psixologlar uchun muhim ahamiyatga ega.

1. Psixodiagnostik tadqiqotlarning mohiyati va maqsadi

Psixodiagnostika — shaxsning psixik xususiyatlari, holatlari va imkoniyatlarini **aniqlash, baholash va tahlil qilishga** qaratilgan amaliy faoliyatdir. Uning asosiy maqsadlari quyidagilar:

- Shaxsning individual xususiyatlarini aniqlash (temperament, xarakter, qobiliyat).
- Emotsional holat, irodaviy sifat, motivatsiya darajasini baholash.
- Kasbiy yo'naltirish, psixokorreksiya yoki psixoterapiya uchun zarur ma'lumotlar yig'ish.
- Muammoli xatti-harakatlar yoki rivojlanishdagi nuqsonlarni aniqlash.

Psixodiagnostika amaliy faoliyatda qaror qabul qilishni osonlashtiradi: talaba bilan ishlash, kasbga yo'naltirish, klinik baholash, seleksiya, pedagogik ko'mak va boshqalar.

2. Ilmiy psixologik tadqiqotlarning mohiyati va maqsadi

Ilmiy tadqiqotning asosiy maqsadi – **psixik hodisalarni o'rganish, ularning qonuniyatlarini aniqlash va nazariy bilim yaratish**. Bu jarayon kengroq ko'lamda va umumlashtirilgan yondashuvda olib boriladi. Ilmiy tadqiqotlar:

- psixik jarayonlar (sezgi, idrok, xotira, fikrlash),
 - psixik holatlar,
 - shaxs rivojlanishi,
 - ijtimoiy psixologik hodisalar
- haqida fundamental bilimlar beradi.

Ilmiy tadqiqotlar doimiy ravishda yangi nazariyalar, modellar, qonuniyatlar va ilmiy konsepsiyalar ishlab chiqishga hissa qo'shadi.

3. Metodlar bo'yicha farqlar

Psixodiagnostik metodlar:

- Standartlashtirilgan testlar (IQ testlari, shaxsiy testlar).
- Anketalar, so'rovnomalar.
- Kuzatish.
- Suhbat (intervyu).
- Proyektiv metodlar (Rorshax dog'lari, tematik appersepsiya testi).

Bu metodlar odatda **normativ ko'rsatkichlar** bilan solishtiriladi va individual shaxsga yo'naltirilgan.

Ilmiy tadqiqot metodlari:

- Eksperiment.

- Tadqiqot modeli yaratish.
- Statistik tahlil (korrelyatsiya, regressiya, dispersiya).
- Nazariy tahlil va konseptual modellashtirish.
- Uzoq davom etadigan longitudinal tadqiqotlar.

Metodlar umumiy qonuniyatni aniqlashga yo'naltirilgan bo'lib, katta statistik namunaga tayanadi.

4. Natijalarni qo'llash va talqin qilishdagi farqlar

Psixodiagnostikada natija:

- Har bir shaxsga xos aniq xulosa chiqariladi.
- Baholash to'g'ridan-to'g'ri amaliy qaror qabul qilishga xizmat qiladi:
 - talaba qobiliyatini aniqlash,
 - kasbga yo'naltirish,
 - klinik tashxis,
 - psixokorreksiya dasturi yaratish.
- Natija shaxsning rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi.

Ilmiy tadqiqotda natija:

- Keng aholi guruhlariga xos umumiy qonuniyatlar aniqlanadi.
- Psixik jarayonlarning nazariy modeli ishlab chiqiladi.
- Ilmiy ma'lumotlar kelajak tadqiqotlar uchun asos bo'ladi.
- Natija amaliyotga to'g'ridan-to'g'ri emas, bilvosita ta'sir qiladi.

5. Amaliy yo'nalish bo'yicha farqlar

Ko'rsat kich	Psixodiagnostik tadqiqot	Ilmiy tadqiqot
Maqsad	Shaxsni baholash, tashxis qo'yish	Qonuniyatni o'rganish
Obyekt	Alohida shaxs yoki kichik guruh	Keng populyatsiya yoki jarayon
Metod	Testlar, suhbat, kuzatish	Eksperiment, statistik tahlil
Natija	Individual xulosa va tavsiya	Nazariya, model, ilmiy ma'lumot
Qo'llanis h sohasi	Ta'lim, klinika, seleksiya, maslahat	Ilmiy doira, ta'lim, nazariya

Xulosa: Psixodiagnostik tadqiqotlar va ilmiy tadqiqotlar psixologiya fanining ikki muhim yo'nalishi bo'lib, biri — **amaliy tashxis** va individual baholashga, ikkinchisi — **nazariy bilim ishlab chiqish** va qonuniyatlarni aniqlashga qaratilgan. Har ikkisi psixologiya fanining rivoji uchun muhim bo'lib, bir-birini to'ldiradi, ammo vazifa va metodik yondashuv jihatidan sezilarli farqlarga ega. Psixodiagnostik tadqiqotlar va ilmiy psixologik tadqiqotlar bir-biriga yaqin sohalar bo'lishiga qaramay, ularning vazifasi, maqsadi, metodlari va natijalarining qo'llanish sohasi jihatidan jiddiy farqlar mavjud. Psixodiagnostika shaxsning individual psixologik ko'rsatkichlarini aniqlash, ularni baholash va amaliy faoliyat uchun zarur bo'lgan tashxis bilan ta'minlashga yo'naltirilgan. Shuning uchun uning natijalari bevosita odam hayoti, ta'lim, klinik amaliyot, kasbiy saralash yoki rivojlantirish jarayoniga ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy tadqiqotlar esa asosiy e'tiborni psixik hodisalarning umumiy qonuniyatlarini ochishga, psixologiya faniga yangidan-yangi nazariy tushunchalar va modellar kiritishga qaratadi. Bu tadqiqotlar ko'proq nazariy

ahamiyatga ega bo'lib, amaliyotga bilvosita ta'sir qiladi. Har ikkala yo'nalishning o'ziga xos afzalliklari mavjud bo'lib, ular bir-birini to'ldiradi: ilmiy tadqiqotlar psixodiagnostika uchun ilmiy asos yaratadi, psixodiagnostika esa ilmiy g'oyalarni amaliyotda qo'llash imkonini beradi. Shunday qilib, psixologiya fani va amaliy psixologik yordamning samarali rivoji ushbu ikki yo'nalishning uyg'unlashuviga bevosita bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Анастаси А. *Психологическое тестирование*. — Москва: Питер, 2020.
2. Лурия А.Р. *Основы нейропсихологии*. — Москва: МГУ, 2018.
3. Леонтьев А.Н. *Деятельность. Сознание. Личность*. — Москва: Смысл, 2019.
4. Elkonin D.B. *Child Development Psychology*. — London: Routledge, 2017.
5. Anastasi, A. & Urbina, S. *Psychological Testing*. — Pearson Education, 2018.
6. Cohen, R.J., Swerdlik, M.E. *Psychological Testing and Assessment: An Introduction to Tests and Measurement*. — McGraw-Hill, 2021.
7. Хайдаров Ф.И., Халилова Н.И. *Umumiy psixologiya*. — Toshkent: TDPU, 2015.
8. Иванов П.И., Зуфарова М. *Umumiy psixologiya*. — Toshkent, 2008.
9. Madumarov, T.T., & Gulomjonov, O.R. *Prerequisites for the Development of a Leasing Mechanism in Public-Private Partnership*. International Engineering Journal for Research & Development, 2021.
10. Abdullayev, A.N. *The Features of Appearing Family in Modern Society*. European Science Review, 2020.